

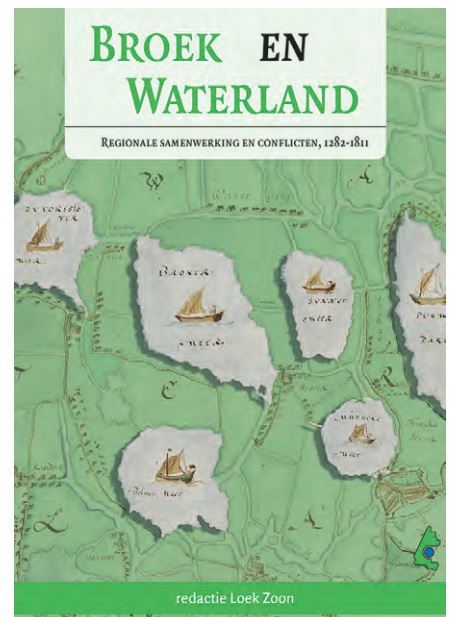
Boekbesprekingen

Loek Zoon (red.), *Broek en Waterland. Regionale samenwerking en conflicten, 1282-1811*. Hilversum: Verloren 2019, 224 pp., ISBN 978-90-8704-809-9, hb. **ARJAN NOBEL**

De tijd dat archieven zich alleen bezighielden met het bewaren en ontsluiten van oude documenten is definitief voorbij. Steeds vaker staat het grote publiek centraal en timmeren archiefinstellingen aan de weg met lezingen, podcasts, tentoonstellingen en tal van andere activiteiten. Zo greep het Waterlands Archief in Purmerend de voltooiing van de herinventarisatie van het archief van Broek in Waterland aan om een bundel uit te brengen over de geschiedenis van het dorp Broek en de regio Waterland. Het resultaat is niet de zoveelste lokale geschiedenis met aandacht voor alle facetten van het leven in een enkel dorp, maar een thematische studie waarin de blik wordt gericht op de bredere regio. In het boek staan, zoals de ondertitel aangeeft, samenwerking en conflicten tussen de Waterlandse dorpen en steden centraal. Als startpunt is gekozen voor 1282, het jaar dat Floris V de heerlijkheid Waterland verwierf. Het jaar 1811, waarin de regio te maken kreeg met ingrijpende politiek-bestuurlijke veranderingen, vormt een logisch eindpunt van deze studie.

De bundel opent met een breed opgezette bijdrage van Joost Cox over het dorp Broek in regionaal en bestuurlijk perspectief. Vervolgens wordt de thematiek verder uitgediept in vier specifieke en soms erg gedetailleerde casestudies. Wie op zoek is naar een rode draad in deze stukken, komt al snel uit bij de politieke zinspreuk van de Republiek: 'Eendracht maakt macht'. Fenna Brouwer laat zien hoe de dorpen in Waterland zich rond 1600 verenigden in de zogenaamde Waterlandse Unie. Door samen te werken, kon men zich beter verdedigen tegen de baljuw die steeds vaker inbreuk pleegde op de lokale privileges. De Unie kwam ook in het geweer wanneer de economische belangen moesten worden verdedigd tegen de steden Amsterdam, Monnickendam en Purmerend, zo blijkt uit de bijdrage van Corrie Boschma-Aarnoudse. Tegelijk, zo laat zij zien, kwam de gewenste eendracht lang niet altijd tot stand. Ruzies tussen de verschillende dorpsbesturen domineerden regelmatig de regionale politiek, iets wat ook duidelijk wordt uit het artikel van Diederik Aten over de droogmaking van drie Waterlandse meren in de jaren 1623-1650. De bundel wordt afgesloten met een tweeluik geschreven door Jaap Haag waarin hij kijkt naar samenwerking in de oorlogsjaren 1572 en 1672.

Broek en Waterland is een bundel die je van een archiefinstelling verwacht: bronnen, veelal afkomstig uit de eigen collectie, voeren de boventoon en het geheel is prachtig geïllustreerd. De verschillende bijdragen laten duidelijk zien dat de dorpen en steden in deze omgeving, ondanks hun soms problematische relatie, zeer met elkaar verweven waren. Zo waren Amsterdam en Waterland in economisch opzicht concurrenten, maar tegelijkertijd ook van elkaar

afhankelijk. Die innige relatie zien we ook bij de droogmaking van de Waterlandse meren. Die werd vooral mogelijk gemaakt door Amsterdams geld. Ook hier ontstonden weer flinke problemen doordat de Waterlanders in het bestuur van het heemraadschap dominant waren. De Amsterdammers, die bijna de helft van het land in handen hadden, zagen met lede ogen aan hoe weinig invloed zij hadden op de besluitvorming en stapten naar de Gecommitteerde Raden. De regenten van Monnickendam schaarden zich in eerste instantie achter de Waterlandse dorpen, maar gingen na enige tijd toch het gesprek aan met Amsterdam. Uiteindelijk kreeg ook de Amstelstad drie vertegenwoordigers in het poldercollege. Dergelijke kwesties leidden tot voortdurend wisselende samenwerkingsverbanden. Tussen dorpen onderling, maar ook tussen dorpen en steden in de regio.

Ondanks de thematische aanpak, ontbreekt in het boek een alomvattende slotbeschouwing. Dat is jammer. Want hoewel het uitgangspunt van deze bundel – samenwerking en conflict – duidelijk is, blijft de lezer achter met een onbeantwoorde vraag. Hoe moeten we de politieke cultuur van Waterland nu precies karakteriseren? Enerzijds was er sprake van coalities en samenwerkingsverbanden, anderzijds vierde het eigenbelang regelmatig hoogtij. De gezamenlijke acties van de dorpen in de Unie van Waterland waren, zo schrijft Fenna Brouwer, ‘zeker succesvol’ (p. 78). In het volgende hoofdstuk concludeert Corrie Boschma-Aarnoudse echter dat er in Waterland geen sprake was van ‘een oplossingsgerichte overlegcultuur’ (p. 118). Het is jammer dat deze contrasterende bevindingen niet verder zijn geïnterpreteerd en uitgewerkt. Want was het niet juist deze merkwaardige paradox van samenwerking versus particularisme die aan de basis lag van de politiek van de Republiek? Lokaal patriottisme voerde vaak de boventoon, maar dat neemt niet weg dat dorps- en stadsbestuurders met grote regelmaat samenwerkten met collega’s uit buurplaatsen. Ondanks alle tegenstellingen waren bestuurders vaak toch gericht op het bereiken van een zekere bestuurlijke symbiose. Dat zien we niet alleen op lokaal, maar zeker ook op gewestelijk vlak en op het niveau van de Generaliteit. Het zorgde, volgens historicus Willem Frijhoff, niet alleen voor dynamiek, maar waarborgde ook het machtsevenwicht in het staatsbestel van de vroegmoderne Republiek.¹

Het Waterlands Archief en de auteurs van dit boek verdienen een groot compliment. *Broek en Waterland* is een fraaie bundel die in de regio vast veel aftrek zal vinden. Alleen al omdat de thematiek bijzonder actueel is nu er dit moment gesproken wordt over vormen van samenwerking, dan wel fusies, tussen verschillende Waterlandse gemeenten. De thematische aanpak maakt het boek ook interessant voor een breder publiek. Want ondanks alle conflicten, tegenstellingen en staatkundige verscheidenheid vormde eendrachtige samenwerking een centraal element in de politieke cultuur. Niet alleen van het dorp Broek, de regio Waterland en het gewest Holland, maar van de gehele Republiek der Verenigde Nederlanden.

MAURITS W. ERTSEN

Jan Renette, *Mijn Holland. Tussen land en zee*. Balma (Frankr.): Photographie sans Frontières 2018, 300 pp., ISBN: 979-10-93140-04-9, hb.

Het koffietafelboek *Mijn Holland* is zonder meer opvallend te noemen. Het is groot, zwaar, rijkelijk geïllustreerd, prachtig om te zien en leuk om doorheen te bladeren. Het grootste deel van het boek toont een rondgang om het IJsselmeer, vanaf Amsterdam naar het noorden, via Afsluitdijk en Waddenzee, door Friesland en de Flevopolders, om (abrupt) te eindigen in Spakenburg. Vooraf en tijdens die rondgang worden we als lezers uitbundig voorzien van historische achtergronden, anekdotes, illustraties en foto’s die de auteur – die tenslotte fotograaf is – zelf heeft gemaakt. In het boek worden veel zijstappen gemaakt naar fietsen, gevelstenen, tulpen, en nog veel meer. Die lijken soms wat willekeurig gekozen, maar het aardige ervan is eigenlijk ook wel weer dat die uitstapjes laten zien dat er op plaatsen die geselecteerd zijn vanwege hun band met water meer te zien is dan alleen dat water. De zijstappen benadrukken ook wat het boek in eerste instantie

¹ Willem Frijhoff, ‘Slotbeschouwing. Hollands hegemonie’, in: Thimo de Nijs & Eelco Beukers (red.), *Geschiedenis van Holland. Deel II: 1572 tot 1795* (Hilversum 2002) 465-491 (p. 478).